

לראות את האור , לספר את הסיפור מעריך שיעור לאור דמותם של אופיר וניצן ליבשטיין ז"ל כתיבת מערך השיעור: נטע שושן-פאר - רשת אורט

חלק א': נתוני יסוד ומבוא למורה
שמות הנופלים: אופיר וניצן ליבשטיין ז"ל.
הסטיקר: "לראות את האור, לספר את הסיפור"

רציונל פדגוגי: "מנהיגות של אמן ואור" – נפגוש את אופיר, ראש המועצה שהאמין ש"כל דבר אני רואה פעמיים – פעם אחת בחלום ופעם שנייה כשזה קורה", ואת בנו ניצן, שמתוך משברי נעוריו בחר לצמוח ולהיות מקור כוח לאחרים. השיעור ימחיש כיצד האופטימיות אינה רק תכונה טבעית אלא משימה: לשמור על הראש מופנה לשמש ועל הרגליים נעות קדימה.
מטרות השיעור: חיבור רגשי: הכרת הדיאלוג המופלא בין האב המאמין לבנו שמצא את דרכו.
הקניית ידע והגות: הבנת תפיסות החינוך של קורצ'אק ורוסו על הטוב הבסיסי שבאדם
בירור זהות: בחינת הבחירה האישית באופטימיות אקטיבית אל מול קשיים.
אחריות למעשה: הובלת יוזמה שמפיצה אור ומספרת את "הסיפור הטוב" של המקום.
רקע על הדמויות (תמצית למורה): אופיר, איש חזון ויו"ר "הבונים דרור", נפל כשהגן על ביתו בכפר עזה ב-7 באוקטובר. ניצן, שעבר מסלול שיקום מעורר השראה בכפר הנוער "נירים", נפל באותו יום לאחר שנלחם בגבורה על חייו.

חלק ב': מהלך השיעור (45 דקות)

1. טבעת רגשית: "הניצוץ" - המבט הכפול (12 דקות)

- **המטרה:** להמחיש את היכולת המנהיגותית של אופיר וניצן "לראות את האור" בתוך החושך ולבחור לספר סיפור של צמיחה מתוך שברים.
- **פעילות פתיחה:** "חשיפה כפולה-בין החלום למציאות"
- **הציוד הנדרש:**
טלפונים סלולריים של התלמידים.
שקפים שקופים קטנים (בגודל עדשת המצלמה) ומעריך של "מרקרים" צבעוניים (עדיפות לצהוב/כתום).
מהלך הפעילות:
- **שלב ה"פריים" הראשון - חיפוש ה'צל' (3 דקות):** המורה מבקש מהתלמידים לצאת למרחב הכיתה או המסדרון הקרוב ולצלם תמונה אחת של "מציאות חסרה" - פינה משעממת, קיר מקולף, ערמת תיקים מבולגנת, או חבר שיושב לבד. המורה מסביר: זהו ה'חושך' או ה'תהו נֶכְהוּ' הראשוני של העולם.
- **שלב ה"עדשה של אופיר" (4 דקות):** התלמידים חוזרים למקומותיהם. המורה מחלק לכל תלמיד שקף קטן. על השקף הם מתבקשים לצייר או לכתוב בצבע זוהר מילה אחת שמייצגת אור או חלום (למשל: "יחד", "חיוך", "שינוי").
- **ההשראה:** אופיר נהג לומר: "כל דבר אני רואה פעמיים - פעם אחת בחלום ופעם שנייה כשזה קורה".

- **שלב הצילום הסופי – "חשיפה כפולה" (3 דקות):** התלמידים מתבקשים להצמיד את השקף המצויר לעדשת המצלמה של הטלפון ולצלם שוב את אותה "פינה חשוכה" דרך השקף המואר. התוצאה היא תמונה המשלבת את המציאות הקשה עם שכבת האופטימיות והחזון שהם יצרו.
- **שיתוף וסיפור (2 דקות):** התלמידים מעלים את התמונה לקבוצת הווטסאפ הכיתתית תחת הכותרת: "הסיפור שאני בוחר לספר".
- **הקשר לדמויות:** נספר איך אופיר האמין שסוף הטוב לנצח, ואיך ניצן, גם כשחווה "חושך" כנער בסיכון, בחר להפנות את ראשו אל השמש ולכתוב סיפור חדש לחייו.

שאלות לדיון:

1. אופיר אמר שהוא רואה דברים פעמיים - בחלום ובמציאות. איך החלומות שלכם משפיעים על הדרך שבה אתם רואים את הקשיים שלכם היום?
2. איך היכולת "לראות את האור" דרך עדשת הטלפון שלכם (השקף) שינתה את הדרך שבה הסתכלתם על הפינה ה'מוזנחת' שצילמתם בהתחלה? האם האופטימיות היא רק "פילטר" או שהיא כלי עבודה לשינוי המקום?
3. ניצן עבר מסלול מורכב מ"נער בסיכון" למנהיג שמעניק כוח לאחרים. כשצילמתם את התמונה השנייה, בחרתם "לספר סיפור חדש" על המקום. באיזה תחום בחיים שלכם הייתם רוצים להחליף את ה'סיפור הרשמי' של הקושי בסיפור של "סוף הטוב לנצח"?
4. ניצן הצליח להפוך מ"נער בסיכון" למנהיג מעורר השראה. מה בסיפור שלו גורם לכם להאמין שגם אתם יכולים לשנות את המסלול שלכם?

2. טבעת הערך: "לב השיעור" - "יוצרים סיפור של אור" (15 דקות)

- **המטרה:** להבין שאופטימיות איננה רק "משקפיים ורודים", אלא בחירה אמיצה ללקוט רסיסים של טוב מתוך קשיים (שברים) ולבנות מהם סיפור חדש ומואר.
- **המתודה חלוקה לשלוש קבוצות:** כל קבוצה הופכת ל"צוות שיחזור". הם מקבלים דף משימה המעוצב כשרטוט של יצירת אמנות שהתנפצה, ועליהם להשתמש ב"כלי עבודה" (מקורות) כדי להחזיר לה את האור.
- **קבוצה א': מקלפים את ה"סיפור הרשמי" (כלי עבודה: קורצ'אק ורוסו)**
- **המשימה:** הביטו בסיפור של ניצן ליבשטיין. בתיכון הוא נחשב ל"נער בסיכון" שחווה משברים קשים. זהו ה"סיפור הרשמי" שלו - הציפוי שהסתיר את היצירה המקורית.
- **השאלה לקבוצה:** לפי רוסו וקורצ'אק (המקור מטה), מהי "האמת" של ניצן - הנער שעושה בעיות, או הילד שטוב מיסודו? איך המבט של קורצ'אק עוזר לנו "לקלף" את הכעס והתסכול כדי למצוא את האמון שמתחת?
- **מקור: האמון בטוב האנושי** "ז'אן ז'אק רוסו קבע שטבע הילד טוב מיסודו... קורצ'אק האמין שתכלית המעשה החינוכי צריכה לעורר אצל החניך להאמין בעצמו ובעולם... 'אין ילד רע, יש ילד שרע לו'".
- **קבוצה ב': ליקוט ניצוצות מתוך הבלגן (כלי עבודה: האור שבתוך החושך)**
- **המשימה:** דמיינו שהמשברים של ניצן (או רגעים קשים שלכם) הם "כלים שנשברו". בדרך כלל אנחנו רוצים לזרוק את השברים, אבל כאן אנחנו לומדים לאסוף אותם.
- **השאלה לזוג:** לפי תורת הניצוצות (המקור מטה), האם האור נמצא מחוץ לחושך או בתוכו? ניצן בחר להשתמש בקשיים שלו כדי להפוך למקור כוח לאחרים - האם זה אומר שה"שברים" שלו הפכו להיות האור שלו?
- **מקור: אור מתוך השברים (ע"פ קבלת האר"י)** "האור לא נעלם, הוא נחבא בין השברים. הוא לא מחוץ לחושך, הוא בתוך החושך... החובה האנושית היא ללקוט את האור מתוך השברים. לפעולה זו קוראים: 'תיקון עולם'".

- **קבוצה ג': בונים תכנית עבודה (כלי עבודה: מנדלה ואופיר)**
- **המשימה:** אופיר ליבשטיין נהג לומר: "כל דבר אני רואה פעמיים – פעם אחת בחלום ופעם שנייה כשזה קורה". החלום הוא השרטוט, והמעשים הם הבנייה.
- **השאלה לזוג:** מנדלה מסביר שאופטימיות היא לא רק מחשבה, אלא תנועה. אם הראש של אופיר היה מופנה "אל השמש" (לחלום), מה הייתה "התנועה ברגליים" שלו שהפכה את החלום למציאות בשביל הבן שלו ובשביל המדינה?
- **מקור:** המבט והצעד (בלסון מנדלה) "חלק מלהיות אופטימי הוא לשמור על הראש מופנה אל השמש, ועל רגליים הנעות קדימה"
- **שאלות הבנה והעמקה:**
 1. קורצ'אק קבע ש"אין ילד רע, יש ילד שרע לו". איך תפיסה זו משנה את האחריות שלנו כלפי חבר בכיתה ש"עושה בעיות" או מתבודד?
 2. מנדלה טען שאופטימיות היא לשמור על "רגליים הנעות קדימה". איך העשייה של אופיר למען חבל הארץ שלו מדגימה אופטימיות שהיא לא רק "הרגשה" אלא "תכנית עבודה"?
- 3. **טבעת הזהות: "איפה זה פוגש אותי?" - הראש והשמש (10 דקות)**
 - **המטרה:** הפנמת הערך של "ראיית האור" ככלי להתמודדות אישית.
 - **פעילות זהות - "מצפן השמש":** כל תלמיד מקבל איור של חמנייה. בתוך השמש (הראש) הוא כותב: "מחשבה אחת אופטימית שאני בוחר לאמץ". על הגבעול (הרגליים) הוא כותב: "צעד אחד קטן שאני עושה קדימה כדי לממש את המחשבה הזו".
 - **שאלות מנחות:**
 1. לייבניץ טען שעולמנו הוא "הטוב שבעולמות האפשריים" כי ניתנה לנו הבחירה להטיב אותו. באיזה תחום בחיים שלכם אתם מרגישים ש"סוף הטוב לנצח" תלוי בבחירה שלכם?
 2. ניצן שאב כוח מהדרך של אביו. מי הדמות בחיים שלכם שמעניקה לכם את האמונה שניתן לתקן ולברוא מציאות מוארת יותר?
- 4. **טבעת האחריות: "מבצע 'תיקון הראייה' – הנדסת דומינו של אור" (10 דקות)**

המטרה: להפוך את האופטימיות מ"תחושה" ל"תוכנית עבודה" קהילתית, תוך זיהוי "ניצוצות" חבויים והפצתם כדי לשנות את הסיפור המקומי.

מהלך הפעילות (עבודה בקבוצות של 4 תלמידים):

שלב ה'שבר' – זיהוי הכתם העיוור (2 דקות): כל קבוצה בוחרת אדם או קבוצה "שקופים" בקהילה (למשל: עובדי הניקיון בבית הספר, השומר בשער, בעלת המכולת השכונתית, או תלמידי שכבה צעירה שסובלים מדימוי שלילי).

הקשר לניצן: בדומה לניצן שחוזה "סיפור רשמי" של נער בסיכון, גם לאנשים אלו יש "סיפור רשמי" (למשל: "השומר רק בודק תיקים") המסתיר את האור שלהם.

הקשר לאופיר: אופיר ליבשטיין ז"ל הקדיש את חייו לפיתוח החברתי והכלכלי של הקהילה שלו בנגב המערבי ושאף לחבר בין קהילות יהודיות בעולם. הפעילות מזמינה את התלמידים לנהוג כמותו - לזהות צורך קהילתי ולהפוך אותו ליוזמה. אופיר האמין שחזון ("חלום") חייב להפוך למציאות דרך מעשים המניעים את הסביבה.

שלב ה'חלום' – הנדסת האפקט (4 דקות): התלמידים מתבקשים לתכנן פעולת דומינו אחת – מעשה קטן שהמטרה שלו היא לא רק לשמח, אלא לשנות את האופן שבו הסביבה רואה ומספרת על אותו גורם.

1. דוגמה: אם בחרנו במנקה של בית הספר, פעולת הדומינו לא תהיה רק להגיד "תודה", אלא לתלות פוסט בווטסאפ הכיתתי עם פרט אחד מעניין שגילינו עליו, כדי שכל הכיתה תתחיל לספר עליו סיפור של הערכה במקום שקיפות.

שלב ה'רגליים' – יציאה לביצוע (4 דקות): כל קבוצה מגדירה "פעולת 24 שעות" (תנועה ברגליים).

1. התלמידים מדביקים את הסטיקר "לראות את האור, לספר את הסיפור" על "כרטיס משימה" ובו הם מציינים: מי היעד? מה המעשה? ואיך זה ישנה את הסיפור שלו בקהילה?
2. משימת בזק: לפחות תלמיד אחד מהקבוצה מבצע פעולה דיגיטלית מיידית (הודעה, פוסט, או קביעת פגישה) שתתחיל את אפקט הדומינו עוד לפני היציאה מהכיתה

שאלות מנחות:

1. אופיר הקדיש את חייו לחבל הארץ שלו. איך הפעולה הקטנה שעשיתם עכשיו הופכת אתכם לשותפים באחריות על המקום שבו אתם חיים?
2. האב שהאמין בטוב זכה לראות את בנו הופך למצטיין. איך היכולת שלכם להאמין בטוב של חבר יכולה לעזור לו "לספר סיפור חדש" על עצמו?

חלק ג' –

משימת כתיבה ונספח

1. משימת כתיבה אישית למשפחת הנופל

- **הנחיה לתלמידים:** לאחר שנחשפתם לחלומות של אופיר ולמסע מעורר ההשראה של ניצן, וראיתם כיצד ניתן "לראות את האור ולספר את הסיפור" – קחו כמה דקות של שקט. כתבו מכתב קצר, גלויה או שורות ספורות המופנות למשפחת ליבשטיין. במכתבכם, שתפו אותם:
 - במחשבה או תובנה שלקחתם לחייכם מתוך הסיפור של אופיר או ניצן.
 - ב"שקף האור" או בתמונה שצילמתם בשיעור, וכיצד הדמויות שלהם העניקו לכם השראה.

- בפעולת הדומינו הקהילתית שהחלטתם לעשות לזכרם.

כל הגלויות והמכתבים יאוגדו על ידי המורה ויישלחו כשי מחבק, מוקיר ומנציח למשפחה השכולה.

2. נספח – אופיר וניצן ליבשטיין ז"ל, חלק זה בנוי כדף לימוד מונחה לחברותות

דף מקורות מונחה ללמידה בחברותות (לצילום וחלוקה)

אופיר וניצן ליבשטיין ז"ל

הסטיקר והמשפט המכונן

"לראות את האור, לספר את הסיפור"

מתוך הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל (מתוך הספר "פרקי בנים")

"המשפט הזה מציב בפנינו שתי משימות קיומיות, פנימית וחיצונית, המשלימות זו את זו. המשימה הראשונה, 'לראות את האור', היא עבודה פנימית של האדם מול עצמו. בתוך החושך העמוק ביותר, בתוך משבר ושברון מערכות, הנטייה הטבעית היא לשקוע בייאוש. היכולת לאתר את נקודת האור – את התקווה, את המעשה הטוב, את גבורת היחיד – דורשת מאמץ תודעתי אדיר. זהו סירוב מוחלט לתת לחושך לומר את המילה האחרונה."

"המשימה השנייה, 'לספר את הסיפור', היא עבודה כלפי חוץ, כלפי החברה והדורות הבאים. אנחנו עם של סיפורים; הסיפור הוא ה-DNA שלנו. מי שראה את האור, מחויב להעביר אותו הלאה. סיפור הזיכרון שלנו אינו יכול להיות רק סיפור של חורבן ומוות; הוא חייב להיות סיפור של תקומה, של שותפות גורל, ושל תקווה. לספר את הסיפור משמעו לבנות גשר של משמעות בין כאב העבר לבין בניין העתיד."

הסבר מושגים

- **מאמץ תודעתי:** עבודה פסיכולוגית מודעת של האדם לשלוט במחשבות שלו, לכוון את תשומת הלב שלו ולהילחם בנטיות שליליות טבעיות.
- **נרטיב (סיפור מכונן):** הדרך שבה חברה או אדם בוחרים לספר את קורותיהם. הנרטיב קובע האם נתפוס את עצמנו כקורבנות חלשים שהובסו, או כגיבורים ששרדו וצמחו.
- **שותפות גורל:** התחושה העמוקה שכל חברי הקהילה או העם קשורים זה לזה קשר בלתי ניתן לניתוק, ומה שמשפיע על האחד, משפיע על כולם.

שאלות הבנה והעמקה

שאלות הבנה:

1. כיצד מחלקים הכותבים בפסקה הראשונה והשנייה את המשפט לשתי משימות נפרדות (פנימית וחיצונית)?
2. מדוע סיפור הזיכרון לא יכול להישאר רק ברמת תיאור החורבן והמוות, על פי הפירוש?

שאלות העמקה:

1. מה קורה לאדם (או לעם) שמצליח "לראות את האור" אך נמנע מ"לספר את הסיפור" לאחרים? מה אנחנו מפסידים משתיקה כזו?
2. חישבו על האופן שבו בני נוער משתפים חוויות קשות ברשתות החברתיות. כיצד ניתן לספר את הסיפור של קושי או משבר בדרך שתאיר את ה"אור" ולא רק תעצים את ה"חושך"?

מקור השראה וחיבור לפירוש

מקור השראה (הבעל שם טוב):

"השקפה היא שרש הגלות, ובזכירה סוד הגאולה."

שאלת חיבור:

הבעל שם טוב קובע שהזכירה היא המפתח לגאולה ולריפוי. כיצד רעיון זה עומד בבסיס הדרישה "לספר את הסיפור" בפירוש של הרב פירון וג'קי שימל? האם סיפור הסיפור הוא רק אמצעי לשימור העבר, או שהוא למעשה כלי פעיל שגואל אותנו מהטראומה ומאפשר עתיד חדש?

שאלה קיומית

האם חוויתם משבר או כישלון בבית הספר שבאותו רגע נראה לכם כמו סוף העולם ("חושך"), אך במבט לאחור הוא לימד אתכם שיעור חשוב או הוביל לדבר טוב ("אור")? כיצד תוכלו לשתף ("לספר") את החוויה הזו עם חבר שמתמודד עכשיו עם קושי דומה כדי לתת לו תקווה?